Iványi György

A baloldaliság átka

VISSZHANG - LVI. évfolyam, 44. szám, 2012. október 31.

Sokszor késztet(ett volna) vitára Tamás Gáspár Miklós. Főként, amikor gondolatmenete a gazdaság vidékére téved, s olyankor – tán belső logikájának megőrzése végett – a demokrácián kívül álló elitszervezetek diktátumának tud be (például a gonosz egyensúlyi politikára nézvést) matematikai trivialitásokat. Vagy amikor figyelmen kívül hagy egy másik trivialitást, miszerint a *kognitív* kapitalizmus (*tudásalapú,* így mindjárt jobban hangzik) immateriális termékeinek, szolgáltatásainak növekvő aránya és tömege, s azok előállítói, pontosan úgy viselkednek, mint az ipar és mezőgazdaság hagyományosabb produktumai és szereplői az árutermelés kezdetei óta. A tudás, ismeretek és jogok súlyának növekedésétől – ezzel a munkavállalók értéktermelésben betöltött szerepe és nem mellesleg érdekérvényesítő képessége felértékelődésétől – ez még nem másik kapitalizmus. Lehetne akár *jóléti* is, s magasabb életminőséget kínáló alternatíva hiányában *valóban az*, legalábbis jobb korszakaiban és a világ szerencsésebb felén. A jólét viszonylagossága persze nem elég, különösen, ha egyrészt eloszlásának anomáliái, másrészt meg saját versenyképességi deficitjei okán számos honfitársunk kiszorul belőle. Az ebből fakadó, irányát kereső indulat aztán sok mindent diktál.

Ám egyetlen, a múlt ködébe vesző esetet kivéve mindeddig visszatartott a vitától a tisztelet és a gyávaság. Tartottam tőle, hogy TGM, az enyémet sokszorta meghaladó műveltségével és olvasottságával, úgy megsoroz tripladoktori címekkel, egyetemi katedrákkal és tiszteletre méltó életművekkel hitelesített baloldali gondolkodók téziseivel... fel sem állok, össze sem szedem a riposztjaimat, amíg rám számol a bíró, és megszólal a gong. K. O. Hiszen akad az újbaloldaliság logikáját megkérdőjelezők szavát elakasztó, tekintélyes hivatkozás elegendő. Az újbaloldal a hatvanas évek, a jóléti állam első sikeres időszaka óta keresi a diszkriminált kisebbségekben és marginalizálódott rétegekben elvesztett bázisa pótlását, az *új proletariátust*. Ellentmondásos igyekezet, hiszen a kora kapitalizmustól nagyjából a II. világháború utáni újjáépítés végéig terjedő korszak proletariátusát éppen pótolhatatlansága, az értéktermelésben betöltött kulcsszerepe tette azzá, ami. Ebből származott az erő, amely tudatosíthatta a jóléti társadalom *szükségességét* és kikényszeríthette a javak igazságosabb elosztását. Tán meg is sértődnének a századelő baloldali és szakszervezeti mozgalmárai, ha megélnék, hogy az értéktermelésből kiszorítottak képviselői tekintik magukat szellemi és értékrendbéli örököseiknek. Ami nem jelenti, hogy a polgári (meg mindenféle) államnak ne kellene mindent megtennie, hogy a lakosság minél nagyobb tömegét ösztönözze, vonja, engedje, csalogassa be az értéktermelésbe, s ne engedje elsüllyedni az ebbéli igyekezetben sikerteleneket sem. Saját, jól felfogott érdekében – de erről később.

Legutóbbi írásában (*Az egységes ellenzék átka, ÉS,* 2012/42., okt. 19.) TGM néhány olyan állítást kockáztatott meg, amelyeket nem hagyhatok reflektálatlanul. Tudatosan és szándékosan – éppen a tisztelet nem enged frivolabb feltételezést – csúsztatja össze a társadalmi felelősséget és érzékenységet a baloldaliasággal. Tételezi, hogy a „tőkés állam" kormányai szükségképpen kirekesztők. Állítja, hogy az intézményi fékek és ellensúlyok olyan kulcselemei, mint az alkotmányosság, jogi felülvizsgálat, bírói hatalom, a *nem választott* (kiemelés TGM-től) sajtó, mindez a jogállam „nem demokratikus" része vagy aspektusa lenne, eljutva a következtetésig, miszerint éppen a „nem demokratikus" rész (vagy aspektus?) liberalizmusa védi meg a kirekesztetteket és képviselőjüket a baloldalt, a kirekesztő kormányok és a többség dühétől, az akasztófától, börtöntől, jobb esetben a nyomortól. S ezért lenne hajlamos, tételezi, a baloldal arra, hogy a liberálisokkal kössön elvtelen szövetséget.

Alkalmasint, ezen az alapon megszülethetne a liberálisok és a *„szélsőjobboldal komplettőrültjei"* (©TGM, remek) közötti szövetség is, hiszen utóbbiak is előszeretettel hivatkoznak a kirekesztettekre, és őket is

csak a jogállam liberalizmusa védi meg a börtöntől, akasztófától vagy legalább attól, hogy kaszát-kapát ragadva, tisztes kereső foglalkozás után kelljen nézniük. (Talán nem is véletlen, hogy az oroszországi szélsőjobb két évtizede bitorolja a liberális nevet). Nem *választott* intézmény TGM sem, én sem, oszt' mégsem vagyunk „nem demokratikus" részei avagy aspektusai semminek.

A többségi érdek és a „helyes" konfliktusának felismerése aligha tekinthető újabb keletű, pláne baloldali gondolatnak. Idézném talán a szabad kapitalizmus politikai intézményrendszere nem is akármelyik szellemi atyját, James Madisont: „Minden elv közül éppen az alapelv az, amellyel a legkönnyebb visszaélni, s amely épp ezért a leggondosabb elemzést és kezelést igényli; miszerint a többség érdeke a politikai mérce helyes és helytelen között." Mindössze a liberalizmus kulcsát, egyben a demokrácia *képviseleti* korlátainak, no meg a fékek és ellensúlyok rendszerének magyarázatát rejti ez a rövid mondat.

Bevallom, mint TGM a társadalmi felelősséggel és érzékenységgel, magam viszont az állami gondoskodásba, a dolgozó nép okos gyülekezete (király, vezér, igaz magyarok, tökmindegy) bölcsességébe vetett hittel, a kollektivizmussal és tekintélyelvvel csúsztatom össze a *baloldaliságot*. Kétségtelen, ezeket az értékeket (vagy miket) egy Hitler Adolf nevű versenyző is osztotta. Továbbá a XX. század összes mocskos diktatúrájának összes pszichopatája és szociopatája. Függetlenül attól, hogy nemzetre, fajra, családra és hazára, isten igéjére avagy az elnyomott proletariátusra hivatkozva szerezték-e meg a hatalmat. S míg az elnyomottak minden védelmezője, hatalomra kerülvén, végül mind gazembernek bizonyult, a liberális jogállam fékjei mégiscsak megvédték az efféléktől szerencsés polgáraikat. Ép ésszel – mondjuk – Winston Churchill, Konrad Adenauer vagy Margaret Thatcher jobboldali kormányaitól sem tagadható meg, hogy lett volna bennük társadalmi felelősség. Nem a kormányok fújják a történelem szelét, ám mégiscsak a polgári állam „szükségszerűen kirekesztő" kormányai alatt vált – Nagy-Britannia a XIX. század elitista kasztrendszeréből, Németország a nácizmusból kinőve – innen, keletről nézvést, irigylésre méltóan nyitott társadalommá. Van út, amit még meg kell tenniük. Nekünk is, hosszú: odáig, ahol most vannak.

A társadalmi felelősség, a szolidaritás ugyanis nem (csak) morális érték. Azzá válhat persze, a tisztességes ember magánviszonyaiban, s azzá teszi – bármilyenek legyenek esendő tagjainak személyes hajlamai – a társadalom egésze számára a sok generációs tapasztalat. Lévén a szolidaritás a jólétet megteremtő szabadság és verseny kerete, a társadalmi béke nagyon is praktikus előfeltétele.

Hagyjuk már ezt a jobb–bal cezúrát. Nincs benne, a jóléti társadalom *szükségességének* felismerése óta, semmi tartalom. Szabadság és a jólét lehetősége vagy szolgaság és biztos hanyatlás. Ez a választék.